

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/369	15 februari 1994

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 10/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

[REDACTED]

Kolonel-KLu

Bijlagen	Bezoekadres	Doorkiesnummer
één	Kalvermarkt 28 Den-Haag	070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/369
d.d. 15 februari 1994

Aan:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken) 8

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED] 8

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ 8

Intern:

HMID 3
HACIV t.a.v. BCI 8
HAI 8
HMA 8
Archief 8

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

10/94

(Afgesloten 151400 FEB 1994)

Bosnië-Herzegovina

Het is nog onduidelijk in hoeverre de Bosnische Serviërs bereid zijn hun zware wapens rond Sarajevo terug te trekken, dan wel onder controle te stellen van UNPROFOR, zoals is geëist in het NAVO-ultimatum van vorige week. Nadat de Serviërs aanvankelijk hadden aangekondigd "geen duimbreed te wijken", hebben zij het afgelopen weekeinde toch enkele stukken geschut overgedragen aan VN-eenheden. Het betrof hier echter naar verluidt verouderde of defecte systemen. De Serviërs hebben reeds enkele malen bezwaar aangetekend tegen volledige overdracht van hun wapens. Woordvoerders van hun strijdkrachten hebben onderstreept de wapens liever te verbergen dan aan de VN over te dragen. Als belangrijkste argument daarbij werd gebruikt dat de militaire krachtsverhoudingen rond Sarajevo ernstig zouden worden verstoord indien de Serviërs hun wapens opgeven, omdat dan de Moslims gebruik zouden kunnen maken van hun numerieke overwicht. De Bosnische regering heeft de Serviërs beschuldigd van pogingen tijd te winnen en verzekerd dat zij geen gebruik van de situatie zal maken om aan de Serviërs verloren terrein terug te winnen. Dit laatste is echter inmiddels weerlegd door woordvoerders van UNPROFOR, die hebben gesteld dat de Moslims van het huidige bestand gebruik hebben gemaakt om hun posities bij enkele bergen rond Sarajevo te verbeteren.

Het staakt-het-vuren rond Sarajevo is de afgelopen dagen over het algemeen goed nageleefd, maar toch zijn er zijn sporadisch mortierbeschietingen gemeld. Volgens recente VN-verklaringen betrof het ook hier initiatieven van Bosnische (Moslim-)strijdkrachten. Mogelijk houden deze beschietingen verband met de uitspraak van NAVO-zijde dat in geval van nieuwe aanvallen op de burgerbevolking al vóór het aflopen van het ultimatum luchtaanvallen op stellingen rond Sarajevo mogelijk zijn. In die omstandigheden kunnen de Moslims er politiek belang bij hebben nieuwe Servische beschietingen uit te lokken.

De afgelopen dagen hebben NAVO- en VN-functionarissen enigszins tegenstrijdige verklaringen afgelegd over de interpretatie van het NAVO-ultimatum en van het begrip "VN-controle". Mogelijk ook als gebaar naar de Serviërs heeft de UNPROFOR-leiding er inmiddels mee ingestemd dat de zware wapens die in de omgeving van Sarajevo blijven niet aan UNPROFOR hoeven te worden overgedragen, maar onder toezicht van de vredesmacht in een aantal bases kunnen worden verzameld. Zelfs waren er indicaties dat UNPROFOR tevreden zou zijn als haar de posities van het geschut zouden worden medegedeeld, maar dit laatste is niet formeel bevestigd.

De Serviërs verkeren in een dilemma over de zware wapens. Enerzijds zijn zij zich ervan bewust dat training van het inleveren of terugtrekken van die wapens kan leiden tot internationale operaties die hun militaire positie aanzienlijk kunnen schaden. Vermoedelijk onder invloed van dergelijke overwegingen probeert de Bosnisch-Servische politieke leider Karadzic momenteel tijd te winnen en blijkt te geven van een gematigde, coöperatieve opstelling, vooral ook in de hoop te kunnen inspelen op verdeeldheid tussen NAVO en VN. Anderzijds realiseren de Serviërs zich dat het opgeven van hun posities of zware wapens hen kwetsbaar kan maken voor militaire tegenacties van zowel NAVO- als Moslim-zijde.

[REDACTED]

Vermoedelijk bestaat met name van de kant van de Bosnisch-Servische militairen groot bezwaar tegen het terugtrekken, dan wel inleveren van de zware wapens.

Vooralsnog wordt aangenomen dat de Serviërs zich uiteindelijk bereid zullen tonen in elk geval formeel te voldoen aan de eisen in het NAVO-ultimatum. Zoals bekend staat het hen volgens de tekst van het ultimatum vrij hun wapens ofwel onder VN-controle te plaatsen, ofwel terug te trekken uit een straal van 20km rond de Bosnische hoofdstad. Ook heeft de NAVO een gebied rond het Bosnisch-Servische hoofdkwartier in Pale uitgezonderd van eventuele luchtaanvallen, ook wanneer zich daarin ook na het verlopen van het ultimatum nog zware wapens zouden bevinden. Beide opties, of een combinatie daarvan, impliceren dat zij de beschietingen van Sarajevo in ieder geval tijdelijk opgeven. Dit staat evenwel niet haaks op de Bosnisch-Servische strategische doelen, die vooral gericht zijn op het veroveren van de delen van Bosnië-Herzegovina die vóór de oorlog een Servische meerderheid hadden, deze aaneen te sluiten tot een territoriaal coherent gebied en vervolgens etnisch te zuiveren. Weliswaar maken de Serviërs eveneens aanspraak op Sarajevo, maar in de praktijk hadden de beschietingen op die stad met name tot doel de burgerbevolking te terroriseren en de Bosnische leiding tot concessies te dwingen. Bovendien heeft de ervaring met het onder VN-toezicht plaatsen van (Servische) wapens in de UNPA's in Kroatië aangetoond, dat de Serviërs de betreffende wapens in geval van nood zonder veel problemen in een later stadium weer aan VN-toezicht kunnen onttrekken.

Bosnisch-Servische functionarissen hebben vorige week medewerkers van UNHCR, die onderweg waren van Banja Luka (Bosnië-Herzegovina) naar Zagreb, enige tijd tegengehouden aan de grenzen van de "Servische Republiek" (in Bosnië-Herzegovina). Aangenomen werd dat dit incident verband hield met een eerdere verklaring van de Bosnisch-Servische regering, dat hulpverleners de "Servische Republiek" niet zouden mogen verlaten zolang de NAVO met luchtacties tegen Bosnisch-Servische stellingen zou dreigen. Impliciet werd gedreigd de betreffende UNHCR-functionarissen vast te houden als (potentiële) gijzelaars. Karadzic heeft echter inmiddels opdracht gegeven de vastgehouden functionarissen vrij te laten, ongetwijfeld uit vrees de internationale gemeenschap te provoceren.

De Chef Staf van de Bosnisch-Servische strijdkrachten, Milovanovic, heeft in een brief aan UNPROFOR gesteld over bewijzen te beschikken dat detachementen van de VN-vredesmacht wapens hebben geleverd aan de Bosnische Moslims. Daarbij verwees hij met name, maar niet uitsluitend, naar UNPROFOR-elementen afkomstig uit islamitische landen. Milovanovic kondigde op grond van de genoemde informatie aan over te gaan tot uiterst minutieuze onderzoeken van UNPROFOR-transporten. Inderdaad waren er de afgelopen weken aanwijzingen dat sommige UNPROFOR-detachementen méér wapens hadden meegebracht dan voor eigen behoefte noodzakelijk was, en beoogden deze aan de Bosnische Moslims door te spelen. Dit zou een (gedeeltelijke) verklaring kunnen vormen waarom de bewapening van de Moslims de afgelopen maanden aanzienlijk is verbeterd. Anderzijds verschaffen de Bosnische Serviërs zich met deze melding een excuus om de bestaande obstructie van VN-transporten nog te intensiveren.

De Bosnische president Izetbegovic zou volgens een eerste melding de bevelhebber van de Bosnische strijdkrachten bij Tuzla persoonlijk hebben geïnformeerd ermee te hebben ingestemd het vliegveld bij die stad onder controle van UNPROFOR te plaatsen. In verband daarmee zouden de Bosnische strijdkrachten de omgeving van het vliegveld moeten ontruimen. UNPROFOR dringt reeds geruime tijd aan op openstelling van het betreffende vliegveld voor humanitaire hulpverlening. Deze pleidooien zijn echter tot op heden door de Serviërs verworpen met als argument dat via het vliegveld wapens zouden kunnen worden geleverd aan de Moslims. Er waren de afgelopen weken herhaaldelijk geruchten dat UNPROFOR zou beogen het daadwerkelijke verzet van de Serviërs op de proef te stellen door desnoods

[REDACTED]

zonder hun formele instemming een proefvlucht op Tuzla uit te voeren. Het politieke klimaat lijkt daartoe momenteel gunstig, met name gezien de toenemende internationale druk op de Serviërs.

De Moslims staan vanzelfsprekend achter pogingen om het vliegveld van Tuzla weer in gebruik te nemen en zullen vermoedelijk, met het oog op deze pogingen, gehoor geven aan het bevel zich uit deze omgeving terug te trekken. Er dient echter nogmaals op gewezen te worden dat de Moslims er ook bij Tuzla (dat zoals bekend door de VN eveneens is uitgeroepen tot beveiligd gebied) belang bij hebben incidenten uit te lokken, mits de verantwoordelijkheid daarvoor aan Servische zijde kan worden gelegd. Hierdoor zouden immers nieuwe internationale (militaire) strafmaatregelen tegen de Serviërs dichterbij kunnen worden gebracht. Tegen deze achtergrond is een aanslag van (mogelijk individuele) Moslims tegen een eventuele testvlucht op Tuzla niet uitgesloten.

Volgens Karadzic hebben de Moslim-afgevaardigden op de besprekingen in Genève over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina vorige week geweigerd een afzonderlijke vredesregeling voor Sarajevo te bespreken. Volgens de Bosnisch-Kroatische delegatieleider Akmadzic betoonde Karadzic zich juist een warm voorstander van zo'n regeling. Denkbaar is dat de beschuldiging van Karadzic juist is, omdat de Moslims in de huidige omstandigheden, waarin de door hen gewenste buitenlandse militaire betrokkenheid bij het conflict juist lijkt te worden uitgebreid, weinig belang hebben bij een snelle totstandkoming van een regeling die de kansen daarop weer fors zouden verkleinen. Anderzijds is het een gezamenlijk Servisch-Kroatisch belang om de verantwoordelijkheid voor het mislukken van de besprekingen aan Moslim-zijde te leggen, omdat de Serviërs en Kroaten in grote lijnen een streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina delen. Een grotere buitenlandse militaire betrokkenheid bij het conflict zou deze deling kunnen doorkruisen. Overigens is inmiddels overeengekomen de betreffende besprekingen tot tenminste eind februari te verdagen.

Vorige week heeft een conferentie plaatsgevonden van Bosnische Kroaten, die was georganiseerd door de Kroatische leden van het Bosnische presidium. Opmerkelijk was dat er ook een boodschap werd gepresenteerd van de Kroatische regering, die zou hebben opgeroepen tot behoud van de eenheid van Bosnië-Herzegovina, tot meer eenheid tussen (Bosnische) Kroaten en Moslims en herstel van het militaire bondgenootschap tegen de Serviërs. Zoals reeds eerder gemeld moet de aanwezigheid van Kroaten in het Bosnische presidium de aanspraak van de Bosnische regering ondersteunen dat zij de vertegenwoordiger is van alle vooroorlogse bevolkingsgroepen. Deze Kroaten zijn echter niet benoemd door de HVO, de belangrijkste Bosnisch-Kroatische politieke en militaire organisatie, en hebben ook niet de instemming van het bewind in Zagreb.

Dat deze regering toch op het bovenvermelde congres een oproep heeft gepresenteerd om de eerdere samenwerking met de Moslims te herstellen en Bosnië-Herzegovina als staat te bewaren, is opmerkelijk. Het kan verband houden met de dreigende internationale sancties op grond van de Kroatische militaire betrokkenheid bij de strijd in Bosnië-Herzegovina. Deze had tot doel verder verlies van Bosnisch-Kroatische posities in centraal-Bosnië te voorkomen. Denkbaar is dat het Kroatische bewind beoogt de voorwaarden voor vermindering van haar troepenmacht in Bosnië-Herzegovina te scheppen en nieuw terreinverlies in centraal-Bosnië te verhinderen door de betrekkingen met de Moslims te verbeteren. Een aanvullende overweging kan zijn dat Zagreb zich met deze verklaring enigszins wil distantiëren van de Serviërs, met wie de afgelopen tijd juist nauwer werd samengewerkt, in een periode dat dezen het doelwit dreigen te worden van militaire acties van NAVO-zijde. Overigens is het onwaarschijnlijk dat de Moslims bereid zullen zijn een nieuw samenwerkingsverband te sluiten met de Kroaten, tenzij dezen hun verzet tegen toegang voor de Moslims tot de Adriati-

[REDACTED]

sche Zee en een voor hen aanvaardbare regeling met betrekking tot Mostar zullen opgeven. Daarvoor ontbreken nog alle aanwijzingen.

De Hongaarse regering heeft aangekondigd dat zij de NAVO niet langer zal toestaan gebruik te maken van het Hongaarse luchtruim in geval van NAVO-lucht-aanvallen op Bosnisch-Servische stellingen. De naleving van het verbod op militaire vluchten boven Bosnië-Herzegovina wordt zoals bekend gecontroleerd door AWACS-vliegtuigen die onder meer van Hongaars luchtruim gebruik maken. De Hongaarse regering heeft echter aangegeven bevreesd te zijn dat haar toekomstige betrekkingen met Servië onder te grote druk komen te staan indien de NAVO daadwerkelijk luchtaanvallen wil uitvoeren in Bosnië-Herzegovina. Deze opstelling is indicatief voor die van de meeste buurlanden van het voormalige Joegoslavië. Zij hebben steun verleend aan internationale strafmaatregelen tegen "Joegoslavië", met inbegrip van de controle op naleving van de sancties, in het kader van hun politieke toenadering tot het Westen en in de hoop dat de door de sancties geleden verliezen ook in financieel opzicht zouden worden gecompenseerd. Inmiddels heeft in de meeste betrokken landen de mening postgevat dat hiervan vooralsnog geen sprake zal zijn. Tegen deze achtergrond streven zij ernaar Servië niet verder te provoceren, vooral ook omdat dit land na beëindiging van de oorlog zeker in militair opzicht een regionale grootmacht zal blijven. Vorige maand heeft de Hongaarse minister van Buitenlandse Zaken Jezzensky een bezoek gebracht aan Belgrado, waarbij is onderstreept dat Hongarije de sancties blijft ondersteunen, maar tevens is overeengekomen de onderlinge betrekkingen zo mogelijk te normaliseren. Overigens is niet ondenkbaar dat Hongarije met het genoemde dreigement de NAVO-landen wil aansporen alsnog de politieke en financiële steun te intensiveren.

De Amerikaanse regering heeft gepleit voor een nieuwe benadering van de oorlog in Bosnië-Herzegovina, die de weg moet bereiden voor een alomvattende vredesregeling in het voormalige Joegoslavië. Kernpunt van het plan is een nauwere coördinatie van het Amerikaanse en het Europese politieke optreden. De betreffende regeringen zouden in onderling overleg bij de strijdende partijen moeten aandringen op instemming met een vredesregeling, die in het geval van Bosnië-Herzegovina rekening moet houden met de "redelijke behoeften" van de Bosnische Moslims. De Serviërs zou in de Amerikaanse visie duidelijk moeten worden gemaakt dat een coöperatieve opstelling kan leiden tot versoepeling van de sancties tegen "Joegoslavië", terwijl een verharding van hun standpunt nieuwe sancties tot gevolg kan hebben. Een soortgelijke opstelling wordt ten aanzien van Kroatië gepleit.

Servië/Montenegro

In het Servische parlement is overeenstemming bereikt over de samenstelling van een aantal commissies. In alle gevallen is sprake van een verdeling van posten tussen socialisten en leden van de overige partijen die min of meer overeenkomt met de zetelverdeling in het parlement. Deze ontwikkeling is opmerkelijk, gezien de problemen die zich hebben voorgedaan bij de verkiezing van een nieuwe parlementsvoorzitter. Deze bleek lange tijd onmogelijk doordat de socialisten en de verzamelde oppositie elkaar in evenwicht hielden en een keuze blokkeerden. Uiteindelijk hebben de socialisten bovenvermelde verkiezing gewonnen. De parlementsvoorzitter speelt een belangrijke rol bij het bepalen van de werkzaamheden in het parlement en als constitutioneel plaatsvervanger van de president.

Conclusie/voorzicht

Na het NAVO-ultimatum aan met name de Bosnische Serviërs verkeren dezen in een dilemma. Enerzijds willen zij voorkomen dat een non-coöperatieve opstelling inzake terugtrekking van hun zware wapens leidt tot een militair ingrijpen van NAVO-zijde. Anderzijds vrezen zij dat een dergelijke stap hun militaire positie

[REDACTED]

ten opzichte van zowel de NAVO als de Bosnische (Moslim-)strijdkrachten nadelig kan beïnvloeden. Vooral nog is het streven van de Bosnische Serviërs er vooral op gericht tijd te winnen en mogelijk in te spelen op verdeeldheid tussen NAVO en VN over de interpretatie van het jongste NAVO-ultimatum en het begrip "VN-controle". Naar het zich momenteel laat aanzien zullen zij vermoedelijk uiteindelijk bereid zijn in ieder geval deels tegemoet te komen aan de eisen van de NAVO en een belangrijk deel van, zeker hun minder mobiele, zware wapens in opslagplaatsen concentreren, dan wel terugtrekken. De mate waarin zij zullen voldoen aan de NAVO-eisen, zal echter mede afhankelijk zijn van het optreden van de Moslims.

Denkbaar is dat de Moslims nieuwe gewapende incidenten zullen pogen uit te lokken, die reeds vóór het verlopen van het NAVO-ultimatum zouden kunnen leiden tot NAVO-aanvallen op Bosnisch-Servische stellingen. Van VN-zijde is bevestigd dat de Bosnische strijdkrachten gebruik hebben gemaakt van het staakt-het-vuren rond Sarajevo door hun posities te verbeteren.

Er is een eerste indicatie dat de Kroatische regering beoogt de betrekkingen met de Moslims te verbeteren, vermoedelijk met als doel een internationale veroordeling te ontlopen in verband met de betrokkenheid bij de strijd in Bosnië-Herzegovina en nieuw terreinverlies aan de Moslims in centraal-Bosnië te voorkomen. Overigens is het onwaarschijnlijk dat de Moslims bereid zullen zijn een nieuw samenwerkingsverband te sluiten met de Kroaten, tenzij dezen hun verzet tegen toegang voor de Moslims tot de Adriatische Zee en een voor hen aanvaardbare regeling met betrekking tot Mostar zullen opgeven. Daarvoor ontbreken nog alle aanwijzingen.

De Hongaarse regering heeft aangekondigd haar luchtruim niet meer ter beschikking te stellen voor toezicht op het Bosnische luchtruim indien de NAVO overgaat tot luchtaanvallen op Bosnisch-Servische stellingen. Deze uitspraak houdt verband met de vrees de toekomstige betrekkingen met de regionale militaire grootmacht Servië op het spel te zetten en met het ongenoegen over de ontoereikende politieke en financiële compensatie van het buitenland, met name het Westen, voor het handhaven van de strafmaatregelen tegen "Joegoslavië". Overigens is niet ondenkbaar dat Hongarije met dit dreigement de NAVO-landen wil aansporen alsnog de politieke en financiële steun te intensiveren.